

характерные особенности и актуальные проблемы этого направления машиностроения на данном этапе. Были обозначены возможные направления дальнейшего развития энергомашиностроения, требующие углубленного изучения и разработки конкретных практических задач в будущем.

Ключевые слова: энергетическое машиностроение, энергетическая независимость, собственные мощности, импорт энергооборудования.

The paper analyzes the current state of Ukrainian power engineering, in which was revealed his role in strengthening the country's power sector, the characteristics and actual problems of this field engineering at this stage. Were identified possible areas for further development of power engineering that require in-depth study and develop specific practical problems in the future.

Keywords: power engineering, energy independence, their own power, the import of power equipment.

УДК 336.64

В. А. ЯНКОВСЬКА, канд. екон. наук, доц., Харківський інститут фінансів
Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ

У статті розглянуто сутність поняття «контролінг», надані трактування змісту визначення системи контролінгу на підприємстві. Визначена необхідність функціонування системи контролінгу у забезпеченні життєздатності фірми.

Ключові слова: контролінг, фінансовий контролінг, фінансовий менеджмент.

Вступ. Сучасні умови підприємницької діяльності вимагають створення інформаційного забезпеченої системи управління. Фінансові проблеми, які виникають у суб'єктів господарювання, досить часто зумовлені відсутністю у керівництва оперативної інформації щодо руху фінансових потоків, ефективності їх руху, а також відповідності фінансових планів стратегічним цілям та місії суб'єкта господарювання. Як наслідок, у підприємства виникають складнощі з визначенням потреби в капіталі та інших видах ресурсів, потужності не завантажені, кошти заморожуються в неліквідних запасах, дебіторській заборгованості, окремі сектори діяльності виявляються збитковими тощо.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Сутність питань контролінгу відображено у працях зарубіжних вчених – М. Калверта, С. Фінкельштейна, Т. Коупленда, М. Мескона, А. Томпсона, М. Портера, М. Блауга, Б. Хьюстона, Р. Манна, Е. Майера, Х. Фольмута, Д. Хана, А. Дайле, К. Хомбурга та багатьох інших. Значну увагу розвитку контролінгу приділяли німецькі вчені-економісти Jackson J.H., Heinen E., Küpper H.U., Reichmann T., Heigl A., Serfling K., Hahn D., Horvath P., Weber J., Koontz H., O'Donnel C. та інші. Для формування та розвитку контролінгу як науки вагомий внесок зробили російські дослідники – О. Кармінський, С. Фалько, О. Примак, С. Данілочкіна, М. Оленєв, О. Кузаєва, Ю. Лаута, Ю. Трифонов, М. Павленков та ін. В Україні питання

контролінгу висвітлені в працях І. Бланка, В. Геєця, В. Савчука, В. Сопка, М. Чумаченка, О. Терещенка, Н. Чухрай, С. Козьменко, С. Петренко, М. Пушкар, Л. Сухаревої та ін. Питання фінансового контролінгу та його ролі в системі управління підприємством потребують більшої уваги і поглибленого вивчення його теоретичного значення.

Мета досліджень, постановка проблеми. З огляду на досить значну кількість наукових розробок у цій галузі потребує детального вивчення економічної сутності контролінгу, його відмінності від існуючої функції контролю та значенням у загальній системі фінансового управління.

Контролінг – це комплексна система управління підприємством, що включає в себе управлінський облік, облік і аналіз витрат з метою контролю за всіма статтями витрат, усіма підрозділами і складовими виробленої продукції або наданих послуг, а також їх планування [1].

Слово контролінг походить від англійського *to control* – контролювати, управляти, яке, у свою чергу, є похідним від французького слова, що означає "реєстр, список перевірки" [2].

Незважаючи на те, що найповніше його система уперше була описана і застосована у США, в англійських джерелах термін "контролінг" практично не використовується: у Великобританії і США укорінився термін "управлінський облік" (*managerial accounting, management accounting*), хоча працівників, до чийх посадових обов'язків входить ведення управлінського обліку, там називають контролерами (*controller*). Власне термін "контролінг" прийнято в Німеччині, звідки він прийшов до України.

Щодо його змісту, то судячи з зарубіжної та вітчизняної літератури, контролінг – це поняття дуже широке і, на перший погляд, асоціюється зі словом "контроль". Але контролінг не зводиться до простої системи контролю, а охоплює значно ширшу сферу діяльності підприємства, оскільки контролінг – це і система спостереження, й вивчення поведінки економічного механізму конкретного підприємства та розробки шляхів для досягнення мети, яку воно ставить перед собою, і система, орієнтована на майбутній розвиток підприємства.

Отже, контроль переважно спрямований у минуле, на встановлення помилок і прорахунків, а контролінг – на управління майбутнім для забезпечення тривалого й успішного функціонування суб'єкта господарювання.

Одні автори й перекладачі вважають наведені поняття і об'єктивні явища господарської практики західних підприємств, що стоять за ними, відмінними за змістом, інші – тотожними.

Неоднозначність трактувань змісту визначення системи контролінгу наведено у таблиці 1 [3].

Таблиця 1. Трактуювання змісту визначення системи контролінгу зарубіжними і вітчизняними дослідниками

Автор	Суть визначення	Особливість визначення
1	2	3
1. Майер Э.	Под контроллингом следует понимать руководящую концепцию эффективного управления фирмой и обеспечения ее долгосрочного существования.	Довгострокове застосування у фінансовому менеджменті
2. Манн Р., Майер Э.	... Систему управления процессом достижения конечных целей и результатов деятельности фирмы... как систему управления прибылью предприятия.	Досягнення кінцевих цілей
3. Градова А.П.	Контроллинг – новейшая концепция эффективного управления фирмой для обеспечения ее долгосрочного существования на рынке. Контроллинг представляет собой... систему обеспечения выживаемости предприятия на этапах стратегического и тактического управления.	Діяльність для виживання підприємства
4. Анташов В.А., Уварова Г.В.	Контроллинг рассматривается ... как определенная концепция руководства предприятием, ориентированная на его долговременное и эффективное функционирование в постоянно меняющихся хозяйственных условиях.	Довгострокове й ефективне функціонування підприємства на ринку
5. Данилочкина Н.Г.	Контроллинг – это функционально обособленное направление экономической работы на предприятии, связанное с реализацией финансово-экономической комментирующей функции в менеджменте для принятия оперативных и стратегических управленческих решений.	Економічна робота для прийняття рішень
6. Хан Д.	... контроллинг представляет собой элемент управления социальной системой, выполняя свою главную функцию поддержки руководства в процессе решения им общей задачи координации системы управления с упором прежде всего на задачи планирования, контроля и информирования (Й. Вебер)	Опір на завдання планування
7. Петренко С.Н.	Система контроллинга представляет собой синтез элементов учета, анализа, контроля, планирования, реализация которых обеспечивает выработку альтернативных подходов при осуществлении оперативного и стратегического управления процессом достижения конечных целей и результатов деятельности предприятия.	Досягнення кінцевих цілей й результатів діяльності підприємства
8. Ананькина Е.А., Данилочкин С.В.	... контроллинг является сложной конструкцией, объединяющей в себе столь различные элементы, как установление целей, планирование, учет, контроль, анализ, управление информационными потоками и выработку рекомендаций для принятия управленческих решений.	Розробка рекомендацій для прийняття рішень
9. Циглик І.І., Мозіль І.О., Кідрякова Н.В.	Контролінг – це система, яка орієнтована на майбутній розвиток підприємства чи регіону в цілому. Це система спостереження та вивчення поведінки внутрішнього економічного механізму конкретного підприємства і розробки шляхів для досягнення мети, яку воно ставить перед собою.	Розвиток підприємства чи регіону, розробка шляхів для досягнення мети
10. Куперман Г.Я.	Контролінг ... система державного, управлінського і незалежного контролю. Контролінг включає систему безперервного інформування керівництва фірми про стан усіх сторін діяльності фірми відповідно до затвердженого переліку окремих і узагальнених показників: стан портфеля замовлень і його	Система контролів, безперервне інформування керівництва про стан підприємства

Закінчення таблиці 1

1	2	3
	відповідність завданням і вимогам фірми, хід підготовки виробництва й запровадження технологічних та інших новинок, виконання виробничої програми, дотримання кошторисів затрат на виробництво, виконання інвестиційної програми, фінансовий стан фірми, дебіторська і кредиторська заборгованість.	
П. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С.	Контролінг – функціонально відокремлений напрям економічної роботи на підприємстві, що пов'язаний з реалізацією фінансово-економічної інформативної функції в менеджменті для прийняття оперативних та стратегічних управлінських рішень.	Відокремлений напрям економічної роботи

Розглядаючи думку проф. Майера Е. контролінг являє собою в широкому сенсі систему забезпечення функціонування підприємства в двох аспектах: короткостроковому – оптимізація прибутку – і довгостроковому – збереження і підтримка гармонійних відносин и взаємозв'язків даного підприємства з оточуючими його сферами: природою, соціальною, господарською. [4].

Порівнюючи й аналізуючи зміст визначень, наведених у таблиці, ряд авторів небезпідставно стверджують, що контролінг є важливим засобом успішного функціонування підприємства, оскільки:

- 1) забезпечує керівництво й акціонерів необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень шляхом інтеграції процесів збору, обробки, підготовки, аналізу, інтерпретації інформації;
- 2) надає інформацію для управління трудовими і фінансовими ресурсами;
- 3) забезпечує виживання підприємства на рівнях стратегічного й тактичного управління;
- 4) сприяє оптимізації залежності "виручка – затрати – прибуток".

Контролінг є однією із функцій управління, зокрема концепцією ефективного управління підприємством, і забезпечує тривале його існування в умовах конкуренції.

Сьогодні існують певні концепції контролінгу (таблиця 2 [5])

Таблиця 2 – Основні концепції контролінгу

Орієнтація концепції	Сутність і основні завдання котролінгу в рамках цієї концепції
На систему обліку	Переорієнтація системи обліку з минулого в майбутнє, створення на базі облікових даних інформаційної системи підтримки управлінських рішень, пов'язаних з плануванням і контролем діяльності підприємства.
На управлінську інформаційну систему	Створення загальної інформаційної системи управління. Розробка концепції єдиної інформаційної системи, її впровадження, координація, функціонування і інформаційна підтримка, оптимізація інформаційних потоків.
На систему управління ▪ З акцентом на планування і контроль ▪ З акцентом на координацію	Планування та контроль діяльності структурних підрозділів підприємства. Координація діяльності системи управління підприємства

Отже, узагальнюючи приведене вище, можемо дати таке визначення, яке будемо використовувати у подальшому дослідженні: контролінг – це спеціальна саморегулююча система методів та інструментів, яка спрямована на функціональну підтримку менеджменту підприємства і включає інформаційне забезпечення, планування, координацію, контроль і внутрішній консалтинг [6].

Перебуваючи на перехресті обліку, інформаційного забезпечення, контролю й координації, контролінг посідає особливе місце в управлінні підприємством: він пов'язує воедино функції, інтегрує та координує їх, до того ж не підмінює собою управління підприємством, а лише переводить його на якісно новий рівень. Контролінг є своєрідним механізмом саморегулювання на підприємстві, що забезпечує зворотний зв'язок у контурі управління.

Спочатку під контролінгом розуміли сукупність завдань у сфері обліку і фінансів, а контролер був головним бухгалтером.

Потім це поняття почали трактувати ширше: до функцій контролінгу стали відносити фінансовий контроль і оптимізацію використання фінансових ресурсів та джерел.

Широта функцій і завдань контролінгу зумовлюють можливість його використання в реалізації стратегічних і оперативних цілей органів державного фінансового контролю, зокрема Державної фінансової інспекції.

Впровадження у практику діяльності Державної фінансової інспекції таких форм контролю, як аудит ефективності та фінансово-господарський аудит, які за змістом істотно відрізняються від традиційних ревізій і перевірок, веде до появи функцій, які є більш управлінськими, ніж контрольними, що сприяє зміцненню фінансової дисципліни у державі. Але рівень фінансової дисципліни передусім залежить від суб'єкта господарювання, а вже потім від органу контролю.

Контролінг базується на системі нормування витрат, визначенні залежності між обсягом реалізованої продукції, витратами та прибутком, кількістю витраченого часу на виробництво продукції, експлуатацією машин та управлінням іншими показниками, які характеризують рівень використання виробничих потужностей і ресурсів усіх видів.

Отже, контролінг як наука пов'язаний з управлінням та регулюванням господарської та фінансової діяльності, для чого використовується система отримання та обробки інформації про техніко-економічні показники роботи підприємства.

Служби контролінгу безпосередньо не приймають рішення, а здійснюють їх підготовку, функціональну та інформаційну підтримку і контроль за реалізацією. Інформаційне забезпечення менеджменту повинно здійснюватись у зрозумілій для користувачів формі. З цією метою відповідна інформація спочатку обробляється, узагальнюється, аналізується і подається користувачам у

формі рапортів, звітів, доповідних записок, резюме, рекомендацій, прогнозів тощо.

На практиці розрізняють різні напрями (сектори) контролінгу: фінансовий контролінг, контролінг збуту, дивізіональний контролінг, контролінг виробництва та закупівель тощо.

Існує кілька підходів до визначення місця контролінгу в організаційній структурі підприємства. Головна різниця між ними полягає в характері підпорядкованості служби контролінгу: безпосередньо директору підприємства чи фінансовому директору.

Висновки. Отже, розглянутий матеріал показав, що фінансовий контролінг зорієнтований на функціональну підтримку фінансового менеджменту та визначає його зміст та основні завдання. Провідною метою фінансового контролінгу є орієнтація управлінського процесу на максимізацію прибутку та вартості капіталу власників при мінімізації ризику і збереженні ліквідності та платоспроможності підприємства.

Правильно функціонуюча система контролінгу допомагає керівництву фірми спрогнозувати шанси і ризики раніше, ніж це зроблять конкуренти, і таким чином забезпечити життєздатність фірми, зміцнити своє становище на ринку і гарантувати постійний і стабільний прибуток.

Список літератури: 1. Куцопатрий М. М. Сутність та місце контролінгу в управлінні підприємством / М. М. Куцопатрий // Зб. ВНАУ. Серія: Економічні науки. – 2010. – №5-2. – С.68-70. 2. Стефанюк І.Б. Поняття, сутність і причини виникнення контролінгу / І.Б. Стефанюк // Фінанси України. – 2005. – №2. – С. 146-153. 3. Зоріна О.А. Місце контролінгу в системі управління підприємством // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – №2(49). – С. 59-66. 4. Майер Э. Контроллинг как система мышления и управления / Майер Э. – М. : Финансы и статистика, 1993. – С. 9. 5. Шенітко Г.Ф. Контролінг: посібник (для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання). – К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2004.- 136 с. 6. Мойсеєнко І. Фінансовий контролінг діяльності підприємств/І.Мойсеєнко//Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2002. – № 7/2. – С. 49–51.

Надійшла до редколегії 25. 10. 2013

УДК 336.64

Теоретичні засади організації фінансового контролінгу / Янковська В. А. // Вісник НТУ «ХП». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХП». – 2013 . – № 52(1025). – С. 182–187. – Бібліогр.: 6 назв.

В статті розглянуто сутність поняття «контролінг», надано трактування змісту системи контролінгу на підприємстві. Визначено необхідність функціонування системи контролінгу в забезпеченні життєздатності фірми.

Ключевые слова: контролінг, фінансовий контролінг, фінансовий менеджмент.

The article deals with the intention of "controlling", interpretation of the content of the system of controlling definition of the enterprise. The necessity of controlling operation of the system is to ensure the viability of the firm.

Keywords: controlling, financial controlling, financial management.